

TERAPOTİK OYUN: HASTA ÇOCUK İLE İLETİŞİMİN ANAHTARI

THERAPEUTIC PLAY: COMMUNICATION KEY WITH SICK CHILD

Berna Kıran¹

Ceren Çalık²

Figen Işık Esenay³

ÖZET

Oyun çocuğun hiç kimseden öğrenemeyeceği konuları kendi deneyimleriyle öğrenmesini sağlayan psikolojik, fizyolojik, sosyal içerikli bir olgudur. Birçok kaynakta “çocuğun işi” olarak tanımlanan oyun çocuğun hastaneye yatmasıyla kesintiye uğrayabilir ve bu da çocukta öfke, kızgınlık, kontrol kaybı, anksiyete vb. duygular oluşmasına neden olur. Hastanelerde çocuğun adaptasyonu ve rahatlaması için oyun etkinlikleri düzenlenmektedir. Oyun, çocuğun oyalanmasını ve rahatlamasını sağlamanın yanı sıra çocuğa duygularını özgürce ifade edebileceği bir ortam sağlar. Özellikle iletişim sırasında tepkileri açık olmayan çocukların oyun süreçleri gözlemlenerek onların ihtiyaçları, sorunları, özlemleri, korkuları, istekleri, kişilik özelliklerini tanımlamak mümkündür. Sözel ve doğrudan bir iletişim olmasa da oyun sayesinde sözcükler simgesel olarak araç- gerece, nesnelere, seslere, yere ve zamana aktarılır. Bu noktada terapötik oyun kavramı ortaya çıkar ki çocuk sağlığı hemşireleri hasta çocuğu açmak için – veri toplama ve tedavide- terapötik oyunu anahtar olarak kullanır. Tüm çocuk sağlığı hemşireleri bakım kalitesini arttırmak adına oyunu tüm yönleriyle tanınması, çocuklarla ilgili uygulamalarında kullanması gerekmektedir. Bu makalede oyunun çocuk için önemi, yaş gruplarına göre terapötik oyunlar, çocuk sağlığı hemşirelerinin terapötik oyundaki görev ve sorumlulukların açıklanması amaçlanmaktadır.

Anahtar kelimeler: Çocuk, terapötik oyun, hemşirelik, iletişim

¹ Hemşire, Kastamonu Dr. Münif İslamoğlu Devlet Hastanesi, cerencalik@yahoo.com.tr

² Hemşire, Ankara Eğitim ve Araştırma Hastanesi

³ Yard.Doç.Dr., Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü, fesenay@yahoo.com

ABSTRACT

The play which is physiological and social phenomenon helps children to learn some subjects that is not taught by others. The play that is defined as "the child's work" by many sources can be interrupted when the child is hospitalized and due to this situation, the children get some feelings like anger, loss of control, anxiety etc. Some game activities are organized by hospitals for children's adaptation and relaxation. As well as allowing the children entertained and relax, the play provides an environment where children can freely express their feelings. By observing the playing process of children who don't react during communication, it is possible to define the needs, problems, missing, fears, requests and personality characteristics of them. The words are symbolically transferred to equipments, objects, sounds, place and time even if there is not verbal and direct communication. At this point, therapatic play concept comes up and child health nurses uses therapatic play as a key for data acquisition and treatment in order to heal the child. In order to improve the nursing quality, child health nurses should recognize all aspects of the game and use relevant applications. In this article, it's aims to explain the importance of play for children, therapeutic games according to age groups, the duties and responsibilities of the pediatric nurses in therapeutic plays.

Keywords: Child, therapeutic play, nursing, communication.

GİRİŞ

Anlamı konusunda çok eski zamanlardan beri çok değişik görüşler ortaya konulmakla birlikte genel bir tanım olarak oyun, belli bir amaca yönelik olan ya da olmayan, kurallı ya da kuralsız gerçekleştirilen fakat her durumda çocuğun isteyerek ve hoşlanarak yer aldığı, fiziksel, bilişsel, dil, duygusal ve sosyal gelişiminin temeli olan, gerçek yaşamın bir parçası ve etkin bir öğrenme sürecidir. (Akgül ve Öztürk, 2004; Bilir ve Dönmez, 1995; Hall ve Reet, 2000; Görker, 2001; Topaç, 2004; Yavuzer, 1999). İlk çağlardan bugüne kadar oyun, insanların kendilerini dışa vurmak için kullandıkları bir yöntemdir ve kişilerin hoş vakit geçirmelerine, oylanmalarına yarayan, bedensel ve zihinsel yeteneklerini geliştirme amacı güden, hesap, dikkat, rastlantı ve beceriye dayanan, aynı zamanda tat veren, tamamen menfaatsiz bir tür yarıştıdır (Sel, 1993; Seyrek ve Sun, 1991).

Oyun çocuğun hiç kimseden öğrenemeyeceği konuları kendi deneyimleriyle öğrenmesini sağlayan psikolojik, içerikli bir olgudur (Köseoğlu ve Kürtüncü Tanır, 2006). Birçok kaynakta "çocuğun işi" olarak tanımlanan oyun, çocuğun hastaneye yatmasıyla kesintiye uğrayabilir. Bu durum da çocukta öfke, kızgınlık, kontrol kaybı, anksiyete vb. duygular oluşmasına (Çavuşoğlu, 2008; Köseoğlu ve

Kürtüncü Tanır, 2006; Wong, 1996) ve stres yaşamasına neden olabilir (Gillis, 1989). Hastanede oynanan oyun çocuğun rahatlaması ve duygularını yansıtması açısından anahtar görevindedir (Zahr, 1998). Sözel ve doğrudan bir iletişim olmasa da oyun sayesinde sözcükler simgesel olarak araç-gerece, nesnelere, seslere, yere ve zamana aktarılır (Ayabakan, 1997). Bu noktada terapotik oyun kavramı ortaya çıkar ki çocuk sağlığı hemşireleri hasta çocuğu açmak için –veri toplama ve tedavide- terapotik oyunu anahtar olarak kullanır. Çocuk sağlığı hemşirelerinin bakım kalitesini arttırmak adına oyunu tüm yönleriyle tanınması, çocuklarla ilgili uygulamalarında kullanılması gerekmektedir. (Arslan, 2000)

Bu çerçevede oyun, çocuk için en önemli uğraştır ve sağlıklı bireylerin gelişiminde önemli bir yere sahiptir. Bu makalede oyunun anlamı, sağlıklı/hasta çocuk için önemi, terapotik oyun ve terapotik oyunda hemşirenin görev ve sorumluluklarından bahsedilmektedir.

Çocukluk Çağında Oyunun Önemi

Oyun her yaştan çocuğun hayatında önemli yeri olan bir etkinliktir. Çocuklar oynayarak dış dünyayı tanırlar ve ortamla baş etmenin yollarını öğrenerek, bilişsel, psiko-motor ve sosyal kapasitelerini arttırırlar (Bilir ve Dönmez, 1995). Erikson'a göre de çocuk oyunla yenilgiler, acılar ve yaşamda karşılaşılan hayal kırıklıklarına kendini hazırlar (Schuster, 1980). Çocuk oyun aracılığıyla duygusal yönden rahatlar ve çevresindeki bireylerle ilişkisinde kendisine düşen rolü oynayarak kişilik gelişimini sürdürür (Thompson, 1990). Çocuklar; oyun sayesinde duygularını kelimelere dökerler. Bu anlamda oyun, dil becerilerini geliştirerek çocukların kendilerini özgürce ifade etmelerini destekler. (Campos ve ark., 2010). Özellikle, hastaneye yatışın kötü etkileri (ağrılı işlemler, alışıldık ortamdan uzaklaşma, arkadaşlarından uzaklaşma, ebeveynlerinden ayrı kalma.. vb) çocuğun iletişimini etkilemektedir. Bu çocuklara yardım etmede oyun (oyunun türü oyun sırasındaki ifadeler) çocuğun ruhsal durumunu anlamada önemlidir (Bilir ve Dönmez, 1995). Hastanedeki çocukların fiziksel ya da psikolojik nedenlerle çevreleri ile etkileşimlerinin engellendiği, ya da oyun oynayamadıkları durumlarda, depresyon, yetersiz büyüme, gelişme ve öğrenme, stres ya da oryantasyon bozukluğu gibi sorunlar yaşadıkları bilinmektedir (Gillis, 1989).

Hastaneye Yatırılan Çocuk ve Oyun

Oyun, çocuğun duygularını anlama yolu olması nedeniyle hastanede bakımın önemli kısmını oluşturur. Hastanede oyun,

çocuğun öfkesini, agresyonunu, güvensizliğini, korkusunu, fantezilerini, ailesi, arkadaşları ya da hastane personeli ile ilgili algıladığı ve duyguları yansıtması açısından önemlidir. Barnes'ın (1992) bildirdiğine göre, çocuğun hastanedeki kısıtlılıkları nedeniyle istem dışı yaşadığı fiziksel ve sosyal izolasyon da oyun aracılığı ile azaltılabilmektedir (Arslan, 2000).

Günümüzde sağlık bakımı veren birçok kuruluş çocuk kliniklerinde çocuklar için oyun alanları, oyun odaları bulundurmaktadır. Hastane ortamında çocuğa oynayacağı bir yer ve oyun fırsatının sağlanması, onun kendisini güven içinde hissetmesini ve enerjisini harcamasını sağlamaktadır. (Kyle, 2008)

Çocuğun yaşına göre oyun, sağlık eğitiminde de yararlı bir araç olarak kullanılır. Amerik Birleşik Devletleri'nde hastanelerde çocuğu tıbbi tedavilere hazırlamak için Çocuk Hayat Uzmanı (ÇHU) bulunmaktadır. ÇHU; özel olarak çocukları hastaneye yatış, ameliyat, ağrılı veya acı verici bir işlem yapılmadan önce işleme hazırlayan kişilerdir. Kyle (2008) göre; ÇHU'nun görevleri; girişim, ameliyat ve diğer tıbbi işlemlerden önce çocukları işleme hazırlamak, işlem esnasında çocuğun yanında durarak çocuğa destek olmak, terapötik oyun oynatmak, çocuğun normal büyüme ve gelişmesini sürdürebilmesi için aktivitelerle destek olmak, kardeş desteği, üzüldüklerinde destekleyici, cesaretlendirici olmak, çocuklar ve ailelerine acil odasında yapılacak işlemlerde yardımcı olmak, hastanenin tanıtımını yapmak, ayaktan tedavi alan çocukların ailelerine hastalık hakkında bilgi vermektir. Eğer kurumda ÇHU yoksa bu görevi hemşire üstlenmektedir. Burada önemli nokta terapötik oyunla çocuğu işlemlere hazırlamaktır (Kyle, 2008)

Terapotik Oyun

Terapotik oyun; hastalık ve hastaneye yatmanın yol açtığı travmayı azaltmak, çocuğun tedavi veya işlemlere ilişkin duygularını ve yanlış anlamalarını değerlendirmek, stres yaratan olaydan önce, olay sırasında ve sonrasında çocuğun olumlu baş etme yöntemleri için geliştirmesi için kullanılan bir oyun tekniğidir (Çavuşoğlu, 2008). Terapotik oyunlar çocukların olumlu davranışlar geliştirmesine yardım etmektedir ve çocukların streslerinden kurtulmasını sağlamaktadır (Altay, 2008; Campos ve ark., 2010) Eğer oyun, yapılan tedavi ve işlemlerle birleştirilebilirse, çocuğun bazı işlemleri tolere etmesine yardım etmektedir (Kyle, 2008).

Terapotik oyunların temel amacı; boş zaman (eğlence, dinlenme) etkinliği (kişinin eğlenmesi ve zihnini dağıtmak, harekete geçirme

etkinliği (yaratıcılığı ortaya çıkarmak kadar motor, duyuşal ve zihinsel gelişim ile birlikte çocuğun sosyal iletişimini de ortaya çıkarmak), sosyal uyum (çocuk toplumdaki sosyal rollerini ve toplumdaki diğerk kişilerle nasıl iletişime geçeceğini öğrenmek), katharsis yani duygusal boşalmadır (çocuk öğrendiği rolleri uygular, çocuk gelişim dönemine göre içindeki anksiyetesini dışarı vurarak rahatlamasını sağlamak). Bu amaçlar doğrultusunda terapotik oyunlar üç tip olarak sınıflandırılabilir.

Dramatik ve katharsist oyunlar: Çocukların değışen duygu dünyalarına göre duygu, düşünce, fantezi ve arzularını ifade etmesini sağlar. Yetişkinlerle etkili bir şekilde iletişim kurmayı, çevreyi ve aile bireylerini eleştirmeyi, pasiflikten aktifliğe geçmeyi, daha etkin sosyal rollerde bulunmalarını bununla birlikte bir anne- baba gibi profesyonel davranmayı sağlar. Dramatik oyun en genel tanımıyla yaşamı daha iyi anlayabilmek için onu taklit etmek, oynamaktır. Dramatik oyunda çocuk bir rol alır ve başka birisiymiş gibi davranır. Hasta çocuğun hemşire ya da hekim rolüne girip bebeğine pansuman yapması dramatik oyuna örnek olabilir (Sağlam, 2003).

Eğitici oyunlar: Eğitici oyunlar eğitimin oyunla planlanması üzerine kurulan oyunlardır. Eğitici oyun da maket üzerinden çocuğa yapılacak işlemlerin anlatılması çocuğun işlem esnasında daha az stres yaşamasını sağlamaktadır.

Çocukların fiziksel gelişiminin amaçlandığı oyunlar: Çocuklara zarar vermeyecek, hareket kabiliyetini kısıtlamayacak gerçek materyallerden yapılmış oyuncaklarla oynanan oyundur (Campos ve ark., 2010). Çocuğun yumuşak bir yastığa yumruk atarak öfkesini kontrol etmesi, çocuğun sakinleşmesine yardımcı olacaktır.

Oyun aktiviteleri çocuktan çocuğa ve değışik yaş grupları arasında farklılıklar gösterir. Çocuğun yaşına fiziksel ve emosyonel durumuna göre oyunun süresi ve oyuncakların tipi değışebilir (Çavuşoğlu, 2008; Thompson, 1990). Bu nedenle hastane de çocuğa terapotik oyun planlanırken gelişim dönemlerine dikkat edilmelidir.

Gelişim dönemlerine göre terapotik oyun;

Çocuk büyüdükçe oyunun özellikleri değışmektedir. Gelişim dönemlerine göre çocukların oyun aktivitelerini sınıflandırılması aşağıda açıklanmıştır.

Bebeklik dönemi (0-1 yaş): Piaget'ye göre oyun alıştırtma oyunu, sembolik oyun ve kurallı oyun olarak üç gruptan oluşur. Alıştırtma oyunu (öğrenilen motor faaliyetleri yinelemek) ilk ortaya

çıkan oyundur ve yaşamın ilk 18 ayı boyunca baskındır. Bu oyun çocuğun; motor etkinliklerdeki ustalıktan elde edilen saf haz için tekrarlanmasını kapsamaktadır (Bağlı, 2004) Bu yüzden 0-1 yaş döneminde terapötik oyun kullanılamaz.

Oyun dönemi (1-3 yaş): Bu dönemde çocuğun ebeveyn ile bağının devam etmesi önemlidir. İşlemler sırasında çocuğun otonomisini geliştirmek amacıyla çocuğa seçenekler sunulmalı ve mümkün olduğunca kendi bakımına katılması sağlanmalıdır. Çocuğa dramatik oyunla kullanabileceği minyatür ev aletleri, oyuncak bebekler, çeşitli sahneler yaratabileceği araç gerecin sağlanması, sınırlarını ve sınırsızlıklarını tanıyıp, kontrol edip, duygularını sınama olanağı bulmasına yardım eder (Çavuşoğlu, 2008; Mooney, 1997; Schuster, 1980; Uluğ, 1997).

Yapılacak işlemin önce oyuncak bebek üzerinde yapılıp sonra çocuk üzerinde yapılması, oyuncak stetoskop gibi araç-gereçlerle çocuğun oyuncak bebeğine ya da kuklaya hemşireymiş ya da hekimmiş gibi müdahale etmesini sağlayan oyunlar oynaması (Kyle, 2008), minyatür bir hastaneye oyuncak bebeğini muayeneye götürmesi gibi sembolik oyunlar çocuğun oynarken hastaneye ve hastalıkla ilgili duygularını yansıtmalarını dolayısıyla yaşadığı stresle baş etmesini sağlar.

Okul öncesi dönem (3-6 yaş): Bu dönemdeki çocuklar bebek evleri ve plastik legolarla oynamayı severler. Kil kum ve benzeri yaratıcı materyale ilgi duyarlar. Okul öncesi çocuğun hayal gücünü kullanarak bağlantılı oyunlar önerilmektedir. Örneğin yapılacak işlemden önce büyük resimli kitaplar üzerinden çocuğun işlem hakkında korku fantezileri öğrenilebilir. Kuklalar ve gerçek tıbbi malzemeler kullanılarak planlanan terapötik oyun aracılığıyla ya da sözel olarak çocuğun işlem hakkında duygularını ifade etmesi sağlanmalıdır (Çavuşoğlu, 2008; Kyle, 2008; Wong, 1996).

Okul dönemi (6-12 yaş): Bu dönemde çocuğun beden imajı ile ilgili kaygıları vardır. İşlem basamakları çocuk ile işbirliği içinde maket üzerinde karşılaştırmalı oyunlar ile veya görsel (video, poster, broşür) araçlar kullanılarak açıklanmalıdır. Anatomik olarak doğru şekilde yapılmış, ellerini kollarını çıkartabileceği kuklalarla oynaması, çocukların organlarını tanımasında yardımcı olur. Bazen küçük çocuklar bu kuklalarla konuşabilir. Böylece kendi duygularını aktarmış olurlar. Özellikle dokuz yaşından büyük çocuklar bebekle oynamayı çocuksu bulurlar. Onların hastanede kullanılan aletleri ellerine alıp incelemesi korkularının azalmasına yardım eder. Hemşire çocuktan

resim çizmesini ya da hikâye anlatmasını isteyebilir. Bunlar hemşireyi çocuğun korkularıyla baş etmesinde başarıya götürebilir (Çavuşoğlu, 2008; Mooney, 1997; Price ve Gwin, 2008; Wong, 1996)

Adölesan dönemi (13-18 yaş): Adölesanın beden imajında oluşabilecek değişiklikler, kontrol ve bağımsızlığı kaybetme, akran grubundan reddedilme ve ölüm korkusu olabilir. Adölesana gereksinimi olduğu kadar ve tolere edebileceği kadar bilgi verilmelidir. Bu dönemdeki çocuklar kendi gelişim seviyelerine uygun olarak, video oyunları, kitap okumak, DVD izlemek, maket yapmaktan hoşlanırlar. Öfke ve agresif davranışları azaltmak için yastığı yumruklama etkili bir yöntemdir. Çocuklara uygulanan invazif işlemler, çocukların hazırlanmasında, oyunun bileşenlerini tanımlama, çocuğun korku ve fantezilerinin öğrenilmesi hemşirelik bakımı için önemlidir (Çavuşoğlu, 2008; Haitat ve ark., 2003; Kyle, 2008; Manvorren, 1998).

Hemşirelik Bakımının Bir Parçası Olarak Terapotik Oyun

Hemşire için oyun, çocuğu anlamada anahtar görevindedir. Çocuğun işlem hakkındaki duyguları terapotik oyun sayesinde sözel ya da sözel olmayan şekilde ifade edilebilir. Hemşire terapotik oyun ile topladığı bilgiler sayesinde hemşirelik bakımı verirken bakımı oyunla entegre eder.

Çocuk hemşiresi, hasta çocuklar için oyun yerleri organize eder. Her pediatrik birim içinde oyun malzemelerinin koyulabileceği oyun alanı ya da oyun odası ve bu alanda oyuncak bulundurulur. Oyun saati belirli saatler arasına sınırlandırılmaz. Onlar için her an oyun saati olabilir. Çocuk hemşiresi oyunu organize eder. Sağlık bakımı veren birimden birilerini, sosyal hizmet çalışanını, oyun terapistini, ebeveynleri ya da diğer aile bireylerini hastanede ya da evde olsun oyun sürecine katılmalı ve onlarla iletişim halinde olur.

Çocuk hemşiresi oyun süresince çocuklarla iletişim halinde bulunur ve çocuklara duygularını ifade etmekte yardımcı olur. Hastanın duygusal ve fiziksel ihtiyaçlarını analiz edip belirleyerek hastaya gerekli desteği ve bakımı verebilmek için bu ihtiyaçlarını giderir. Çocuk hemşiresi, oyun süresince çocuğun davranışlarını ve iletişimini gözlemler ve kayıt eder. Oyunları çok agresif bir hal alırsa onları daha sakin aktivitelere yönlendirir. Aynı zamanda bütün çocukları planlanmış oyun programlarına katılmak için teşvik eder (Datta, 2007)

SONUÇ

Hemşireler bakım ve tedavilerinde oyunu bir araç ve iletişim yolu olarak görmelidir. Çocukların kullandığı dil, onların duygularını pozitif ve negatif olarak bize yansıtır. Bu da onların dünyasını daha iyi anlamımızı sağlayabilir. Psikolojik yönden yapılacak olan girişimler hem çocuğa hem de ailesine hastane ortamının ve hastalıkların üstesinden gelmesi konusunda yardımcı olacaktır.

Çocuk sağlığı alanında büyük ilerleme sağlanmasına karşın, çocuk hastalıklarının tedavileri, travmatik, acı ve endişe verici olmaya devam etmektedir. Hasta olan ya da herhangi bir travma ile karşılaşan çocuklar ve ailelerinde meydana gelen stresi azaltmak için, profesyonel bakım gerekmektedir. Hemşireler, çocuk üzerindeki bu etkiyi azaltmak için bakımlarında terapotik oyunu kullanmalıdır. Böylelikle, hastanelerin sadece ağrı ve acı çekilen yer olduğu görüşünün değiştirilmesi yönünde adım atılmış olacaktır.

KAYNAKLAR

- Akgül, H. ve Öztürk, C. (2004). Oyun ve oyuncağın tarihsel gelişimi. Çocuk Forumu, 7(1), 54-58.
- Altay, N. (2008). Çocuklarda ameliyat öncesi hazırlık. Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Dergisi, 15(2), 68-76.
- Arslan, F. (2000). 1-3 Yaş dönemindeki çocuğun oyun ve oyuncak özelliklerinin gelişim kuramları ile açıklanması. Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, 4(2), 40-43.
- Ayabakan, A. (1997). Oyunun terapötik etkisi. Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi, 4(2), 113-115.
- Bağlı, MT (2004). Oyun, bilişsel gelişim ve toplumsal dünya: Piaget, Vygotsky ve sonrası, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 37(2), 137-169.
- Bilir, Ş ve Dönmez, B. (1995). Hastanede oyun yaş gruplarına göre hastanede yatan çocuklar. Çocuk ve hastane, Sim Matbaacılık, Ankara 2. Baskı, s.65-67.
- Campos, MC, Rodrigues, K.C.S. and Pinto, M.C.M. (2010). Evaluation of the behavior of the preschool one just admitted in the unit of pediatrics and the use of the therapeutic toy. Einstein, 8(1), 10-17.
- Çavuşoğlu, H. (2008). Çocuk Sağlığı Hemşireliği. 9. Baskı. Cilt 1. s.67-69, Sistem Ofset Basımevi. Ankara.
- Datta, P. (2007). Pediatric Nursing, First Edition, India: Jaypee Brothers Publishers p.151-152.
- Haitat H., Bar-Mor G. and Shoctat M. (2003). The world of the child: a world of play even in the hospital. Journal of Pediatric Nursing, 18(3), 209-214.
- Hall, C. and Reet M. (2000). Enhancing the state of play in children's nursing, Journal of Child Health Care, 4(2), 49-54.
- Gillis, A.J. (1989). The effect of play on immobilized children in hospital, International Journal of Nursing, 26(3), 261-269.
- Görker, I. (2001). Çocuklarda oyun tedavi grubu: Bir grup çocuk ile yapılan oyun tedavi grubunun değerlendirilmesi. Yeni Symposium, 39 (1), 39-44.
- Köseoğlu S. ve Kürtüncü Tanır M. (2006). Gelişim dönemlerine göre oyunun terapötik kullanımı. Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, 22(1), 293-304.

- Kyle, T (2008). Essentials of Pediatric Nursing, Philadelphia: LWW Publishing, s.312-313.
- Manvorren,R.C. and Woodring, B. (1998). Evaluating children's literature as a source for patient education. Pediatric Nursing, 24(6), 548-553.
- Mooney. K.M. (1997). Preoperative management of the pediatric patient. Plastic Surgical Nursing, 17(2), 69-75.
- Price, DL and Gwin, J.F. (2008). Pediatric Nursing: 10. Edition, p.233. An Introductory Text, China.
- Sağlam, T. (2003). Dramatik eğitim: Amaç mı? Araç mı? Tiyatro Araştırmaları Dergisi, 17, 4-21.
- Sel, R. (1993). Beden Eğitimi Ve Oyun Öğretimi, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- Seyrek, H. ve Sun, M. (1991).Okul Öncesi Eğitimde Çocuk Oyunları, Nadir Kitap, İzmir.
- Schuster, C.S., Ashburn, S.S. (1980). Play During Childhood: The process of Human Development, p.290-310,Brown and Company.
- Thompson, J. (1990). Playing at work. Community Outlook, April, 15-17.
- Topaç, H. (2004). Oyunun tanımı ve önemi. <http://www.members.tripod.com>. Erişim tarihi: 10.09.2013.
- Uluğ, O.M. (1997). Oyun Psikolojisi: Niçin Oyun? Çocuğun Gelişiminde ve Çocuğu Tanımada Oyunun Önemi, 1. baskı, s.48-61. Göçebe Yayınları, İstanbul.
- Wong, D.L. (1996). Wong and Whaley's Clinical Manual of Pediatric Nursing. Fourth Edition, St. Louis, Mosby, p.216-220.
- Yavuzer, H.(1999). Ana-Baba ve Çocuk. 12. Basım, s.169-177. Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Zahr, L.K. (1998). Therapeutic play for hospitalized preschoolers in Lebanon. Pediatric Nursing, 24(5), 449-454.